

КРИСТО

CHRISTO

Музеј
на современата
уметност
Скопје

Museum
Of Contemporary
Art
Skopje



8 - 27.4 1993

- министерство за култура на република македонија
- министерство за култура, образование и наука на република бугарија
- музеј на современата уметност – скопје

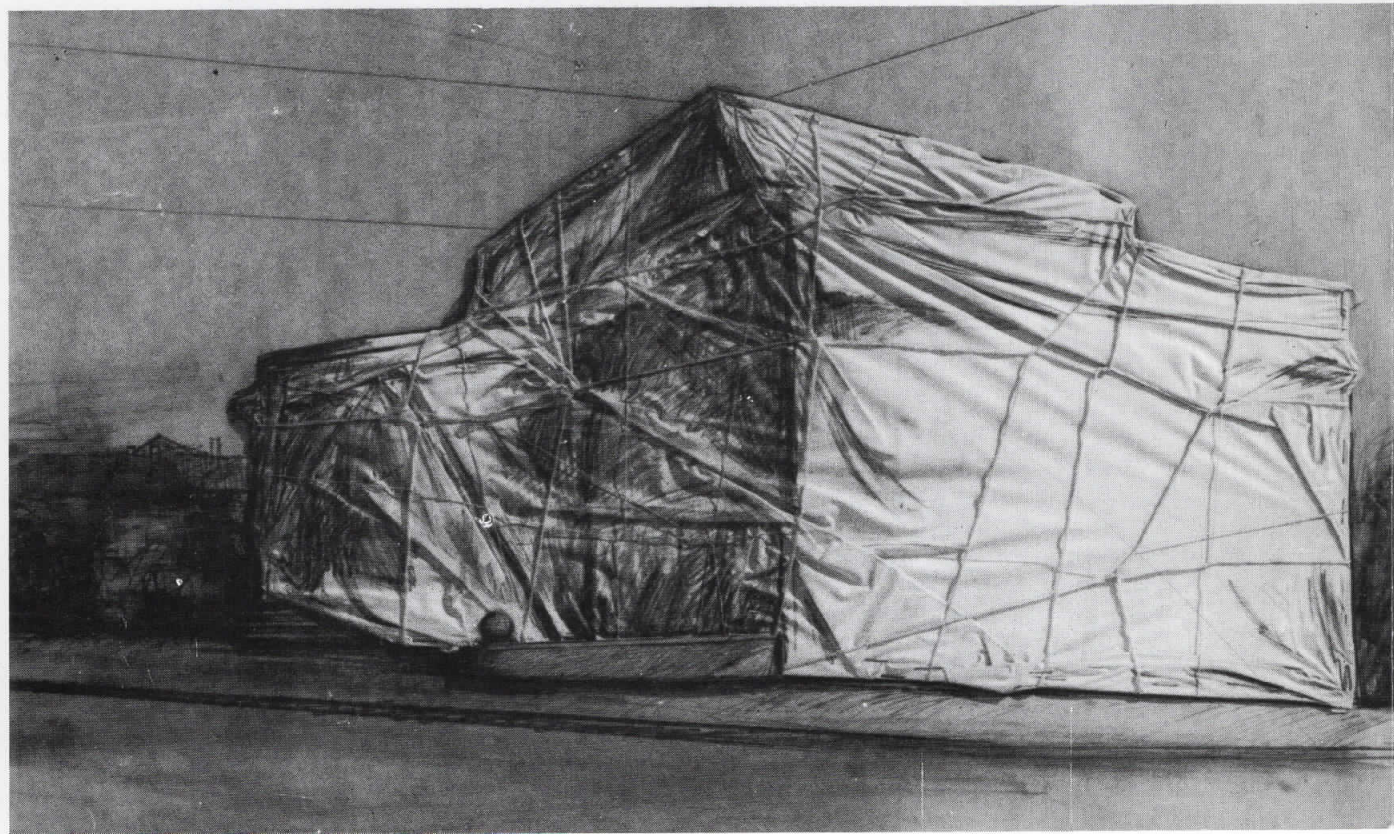
Семантичката структура на авторските плакати на Кристо претставени во Музејот на современата уметност – Скопје (сопственост на повеќе колекционери од Бугарија), суштествено се разликува од вообичаеното значење на ваков вид изложби на плакати. Работени со максимална професионална доблест, тие (покрај фотографиите, цртежите и колажите на Кристо) се единствените документи за неговото невообичаено дејствување. Нивната ретроспективна презентација во Скопје е единствената можност поцелосно да се допре до најзначајните проекти на овој уметник со светска репутација, чие дело „СПАКУВАНАТА УМЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА ВО БЕРН“ од 1968 година, е едно од најзначајните дела во фондусите на Музејот на современата уметност во Скопје, подарено од авторот уште во 1969 година. Меѓуостанатото, оваа изложба е и знак на благодарност кон нашиот дарител.

КРИСТО

C H R I S T O

The semantic structure of Christo's posters shown in the Museum of Contemporary Art (property of a number of collectors from Bulgaria), is basically different from that of the usual poster exhibitions of this kind. Worked out with the greatest possible professionalism, they are (in addition to Christo's photographs, drawings and collages) the only documents of his exceptional activity. Their retrospective presentation in Skopje is a unique possibility to achieve a better contact with the most significant projects of this world-renowned artist whose PACKAGED ART GALLERY IN BERN of 1968, donated by the artist in 1969, is one of the most important works in the collection of the Skopje Museum of Contemporary Art. This exhibition is, among other things, a sign of gratitude to our donor.

СПАКУВАНА УМЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА
ВО БЕРН, 1968,



Првиот читлив ликовен ген инфилтриран во уметничкото тело на Кристо е делото на Ман Реј „Енигмата на Исидора Дикас“. Имајќи доволно енергија за да ја оплоди со својата уметност (на начин што го надминува споменатиот прототип), Кристо станува автономна институција – движење – насока *per se*.

Основните точки меѓу кои е распнат неговиот исказ се МИТОЛОГИЈАТА, РЕАЛНОСТА И УТОПИЈАТА. Уште Платон ја констатирал потребата на луѓето од бајките. Тие, како и митологијата, нè враќаат кон почетоците на светот, во потрага по Рајот на земјата. Митологијата заговара идеален ред, утопијата мечтае за ново устројство. Носталгијата кон првата и потребата кон другата се допираат најмалку во две точки: 1) И двете се одлепуваат од времето што се живее сега но, одат во два различни нестварни временски простори: едниот веќе бил, а другиот ќе биде и 2) И двете ги идеализираат времињата: порано било подобро, односно во иднина ќе биде подобро.

Кристо е своевиден измислувач на бајки, откривач на големата магија и волшебството, што ја означуваат бајката како посебен ентитет на човечкиот дух. Како и

ЧУДЕСНОСТА НА РЕАЛНОСТА – РЕАЛНОСТА НА ЧУДЕНОСТА

Другите утописти и тој сака да се изедначи со ГОЛЕМИОТ СОЗДАВАЧ, да биде демиург на нови грандиозни нешта, како што некогаш биле кралевите, мандарините, фараоните, социјалистичките водачи. Во тој напор подобро да се мисли, живее и биде, Кристо ја вклучува и реалноста, чие извориште треба да се бара, пред сè (но не и исклучиво) во реал-социјалистичкото општество (Бугарија од неговата младост). Грандиозните амбиции на комунистичкиот режим (пред сè, во градителството, што претставува своевидна утопија), Кристо непосредно ги допрел во задругите и другите места на колективно дејствување (младински организации, бригади, ударна работа). Прашањето, колку ваквиот систем можеше да ја подразбира реалноста како основна конотација, а колку беше во суштина голема утопија, експлицитно се разреши во актот на неговото (на системот) неодамнешно инстантно (преку ноќ) распаѓање во купишта заблуди и илузии. Оттука, и покрај тоа што Кристо во своите интервјуа постојано ја посочува реалноста како извориште, основната боја во која е натопен неговиот уметнички дискурс е утопијата: местото кадешто се генерираат неговите фантазми доживувајќи ја својата апогеја. Аргументите во прилог на оваа констатација се во необичноста до апсурд (како во сликите на Рене Магрит) на неговите отуѓени (од реалноста) идеи: да се завитка/спакува облакодерот, брегот, островот, воздухот...; да се направат конкретни дела за чие согледување е потребна планетарна дистанца (особено диптихот Ибраки – Калифорнија); да се направи од сето тоа реалност благодарејќи на стотици работници, инженери архитекти, математичари, за потоа сè да исчезне како во бајките; од десетици милиони долари вложени во неговите проекти, на крајот на краиштата, да останат како биланс единствено белешките врежани во нашата глава/дух, на видео и филмските ленти, на фотографите... Мито – бајковната означеност на овие идеи ја проектира големата утопија по која од памтивек трагале тие – тој – ние. Иако проектите на Кристо во мигови стануваат стварност, во крајна онтолошка смисла тие се „лепат“, пред сè, за имагинарното тело на утопијата.

Материјалот што Кристо го користи за завиткувањата/пакувањата произлегува од два спротивставени света на две различни цивилизациски нивоа: 1) Менталитетот на номадите што ги (ре)распостилаат повторно и повторно своите шатори и черги (бовчи, бали, шатори/чадори) и наспроти овој егзистенцијален минимум (2) од суетноста на богатите и моќните инкрустирана во мегаломанските градови (пирамиди, мастаби, брани, облакодери, кинескиот ѕид). Малото, сиромашното и примитивното Кристо ги врзува/пакува во еден организам со големото, богатото и ученото, аргументирајќи ја уште на едно ниво својата инволвираност во утописките замисли.

Уметничката постапка на Кристо е едновремено досетка и магија. Постојат две толку реални нешта: човечкото тело (предметите, мостовите, зградите, брегот, островите), од една страна и пластичната маса/ткаенината и јажето, од друга страна, а сепак, во спојот на тие две стварни физички опипливи нешта, во актот на покривање – откривање, претворање од во, СЕ РАЃА МАГИЈАТА (слично на актите на метаморфозата во бајките или на илузиите што се раѓаат меѓу гулабот и шеширот во рацете на магионичарот). Креациите на Кристо нè напојуваат со чувството за волшебство – магија – утопија – илузија. Нè враќаат во соништата на бајките, но нè упатуваат и кон просториите на иднината. Даваат доволно аргументи за да ја означат и аксиолошката сфера на неговото творештво.

Точно е дека авторот тргнува од видливите, познатите нешта. Меѓутоа, завиткувајќи/пакувајќи ги, тој од корен ја менува нивната значенска, визуелна и онтолошка димензија. Нештата што ја „трпат“ интервенцијата (зградата, брегот, мостот...), со гестот на завиткување/пакување ја губат нативноста/карактерот, тие се пре-твориат, трансформираат во другост. Но кога од нивното природно тело ќе се симне амбалажата/маската, тие не се враќаат во својата оригинална форма, затоа што интервенцијата останува да живее во нашата меморија според системот на комплементарноста: гледајќи ја зградата (мостот, брегот...) по актот на нејзиното рас-пакување (т.е. во првобитната состојба), не сакајќи, нашето сеќавање повторно ја завиткува. Значи, во крајна инстанца еднаш спакувани нештата, ја губат својата невиност – не-се-повеќе-она-што-биле.

Со оваа луцидна игра Кристо ја менува и искористува реалноста на креативен начин, бидејќи крајната промена не е извршена во визуелното поле, туку во нас самите: во нашето доживување, однос, свест, сфаќање. Така, оние што сметаат дека акциите на Кристо се ефемерни и површни остануваат без аргументи.

Соња Абаџиева

The first readable artistic gene infiltrated in Christo's art body is Man Ray's work *The Enigma of Isidore Ducasse*. Having sufficient energy to impregnate his art (in a way which surpasses the said prototype), Christo becomes an autonomous institution – a movement – a trend *per se*.

The basic points dividing his expression have been MYTHOLOGY, REALITY and UTOPIA. Very early Plato observed that people needed tales. Just like mythology, they bring us back to the beginning of the world, to the search for Eden on Earth. Mythology propagates an ideal system, utopia dreams of a new order. Nostalgia for the former and the need for the latter touch at least in two points: (1) both become detached from the time lived at present and penetrate two different non-real temporal spaces: the one which has already been and the other one which will be; and (2) both idealize time: it used to be better in the past, or it will be better in future.

Christo is in a way an author of tales, a discoverer of the great magic and wizardry designating the tale as a special entity of the human spirit. Just like other utopians, he would like to become equal to THE GREAT CREATOR, to be a demiurge of new imposing things, just as kings, mandarins, pharaohs and socialist leaders were in the past. In this effort to thing, live

THE WONDER OF REALITY – THE REALITY OF WONDER

and be better, Christo also includes reality, whose source must be sought chiefly (but not solely) in the real-socialist society (Bulgaria of his youth). Christo closely witnessed the grandiose ambitions of the communist regime (primarily in building, which is a unique utopian idea) in the cooperatives and other places of collective activity (youth organizations, brigades, elite work groups). The question of the extent to which this system could perceive reality as a basic connotation and of the extent to which it was a great utopian idea has been explicitly resolved in the act of its – the system's – recent instantaneous – overnight – disintegration into heaps of false assumptions and illusions. Hence, even though Christo constantly points in his interviews to reality as his source, the basic colour of his artistic expression is utopia: the place where his phantasms have been created, reaching their apogee. The arguments in favour of this assumption lie in the unusualness (as in René Magritte's paintings) of his alienated (from reality) ideas up to the point of absurdity: to wrap/package the skyscraper, the coast, the island, the air...; to make concrete works for the complete grasp of which a planetary distance is necessary (particularly the diptych *Ibraki-California*); to make a reality out of all that thanks to hundreds of workers, engineers, architects and mathematicians, so that everything may then disappear just as in fairy tales; from the tens of millions of dollars invested in his projects, in the end only notes remain impressed in our brain/mind, on video and film tapes, on photographs... The mythological and utopia they/he/we have been searching for since time immemorial. Although Christo's projects become reality in specific moments, in the ultimate ontological meaning they „stick“ primarily to the imaginary body of utopia.

The materials Christo uses for wrapping/package come from two opposed worlds at two different civilizational levels: (1) the mentality of nomads who spread their tents and chergas (bundles, bales, umbrellas/parasols) again and again in spite of this existential minimum; (2) the vanity of the rich and powerful symbolized in megalomaniac structures (pyramids, mastabas, dams skyscrapers, the Great Wall of China). Christo wraps/packages what is big, rich and sophisticated, confirming at yet another level his involvement in utopian ideas.

Christo's artistic procedure is a witticism and spell at the same time. There are two very real things: the human body (objects, bridges, buildings, coast, islands) on the one hand, and plastics/textile and rope on the other, and yet in the combination of these two real, physically tangible things, during the act of covering/uncovering and transformation from/into, MAGIC IS BORN (similarly to the acts of metamorphosis in fairy tales or to the illusions created between the pigeon and the hat in the magician's hands). Christo's creations fill us with a sense of magic – wizardry – utopia – illusion. They bring us back to fairy tale dreams, but also guide us to the spaces of the future. They open up the planetary dimension of spirit, thought and emotions. They offer sufficient arguments also to denote the axiological sphere of his creative work.

It is true that this artist starts from visible, well-known things. Yet by wrapping/package them, he radically changes their semiological, visual and ontological dimensions. The things which „bear“ intervention (building, coast, bridge...) with the act of wrapping/package lose their nativity/character and turn into something else. But when the wrapping material/mask is stripped off from their natural body, their original form is not restored, as the intervention remains living in our memory in accordance with the system of complementarity: when we see a building (bridge, coast...) after it has been unwrapped (i.e. in its original state), our remembrance unwittingly wraps it up again. This means that once packaged things ultimately lose their innocence – they are no longer what they used to be.

In this lucid game, Christo changes and uses reality in an artistic way because the final change does not place in the visual field, but in ourselves: in our experience, attitude awareness, understanding. Thus, those who think that Christo's actions are ephemeral and superficial must remain short of arguments.

Sonja Abadžieva



- 1935 – Христо Јавашев е роден на 13 јуни 1935 година во Габрово, Бугарија
 1952 – 1956 – Студирал на Академијата за ликовни уметности во Софија
 1956 – Студиски престој во Буриан театарот во Прага
 1957 – Студирал еден семестар на Академијата за ликовни уметности во Виена
 1958 – Доаѓа во Париз. Први спакувани и завиткани објекти
 1961 – Прв проект за пакување на јавна зграда.
 Прва самостојна изложба, Келн
 Станува член на групата на „Новите реалисти“
 1962 – „Железна завеса“ ѕид од нафтени буриња поставени на улицата Висконти, Париз
 1964 – Трајно се настанува во Њујорк.
 Изработка на првите ролетни за продавници
 1966 – Прво пакување на воздух: Стеделијк музеј
 Ајдховен, Холандија, 42390 кубни стопи пакет: Волкер Арт
 Центар, Минеаполис – Уметничко училиште, Минеаполис, Минесота
 1967 – 1968 – Ходник со платнени ролетни за продавници
 1968 – 1250 нафтени буриња во форма на Мастаба, Хјустон.
 5600 кубни метри спакуван воздух, Документа IV, Касел.
 1240 нафтени буриња, Филаделфиски институт за современа уметност.
 Завитката уметничка галерија во Берн.
 1969 – Спакуваниот Музеј на современа уметност во Чикаго.
 Завитканиот под во Музејот на современата уметност во Чикаго.
 Завитканиот брег Литл Беј, Сиднеј, Австралија (еден милион квадратни метри
 материјал, 36 милји јаже)
 1971 – 1972 – Завеса во долината, Гранд Хогбек, Рајфл, Колорадо, 200.000 квадратни
 стопи портокалова завеса
 1975 – 1985 – Завитканиот Понт Неф, Париз, 444.000 квадратни стопи на полиамиден
 материјал, 36.300 стопи јаже
 1976 – Движечка ограда, Сонома и Марин Коунтис, Калифорнија
 1977 – Завиткани пешачки патеки, Луз парк, Канзас Сити, Мисури
 1980 – 1983 – Заобиколени острови, Бискејн беј, Мајами, Флорида
 1980 – Мастабата во Абу Даби
 1984 – 1991 – ЧАДОРИ Јапонија – Соединети Американски Држави (Ибраки – место во
 Јапонија/Калифорнија – место во САД: 1340 отворени чадори во Јапонија и 1760
 отворени чадори во САД)
 1993 – Завитканиот Рајхстаг, Берлин (проект од 1972)

BIOGRAPHY

- 1935 – Christo Javacheff born on June 13 in Gabrovo, Bulgaria.
 1952 – 1956 – Studied at the Fine Arts Academy, Sofia.
 1956 – Study trip to the Burian Theatre, Prague.
 1957 – One semester's study at the Vienna Fine Arts Academy.
 1958 – Arrived in Paris. First packaged and wrapped objects.
 1961 – First project for the packaging of a public building.
 First one-man show, Cologne.
 Association with the „Nouveau Realisme“ group.
 1962 – Iron Curtain wall of petrol drums set up in the Rue Visconti, Paris
 1964 – Established permanent residence in New York.
 First store front.
 1966 – First air package: Stedelijk Museum.
 Eindhoven, Holland, 42,390 cubic feet package: Walker Art
 Center, Minneapolis School of Arts, Minneapolis, Minnesota.
 1967 – 1968 – Corridor store front.
 1968 – 1,250 petrol drums in the form of a mastaba, Houston.
 5,600 cubic metres packaged air, created for Documenta IV, Kassel.
 1,240 petrol drums, Philadelphia Institute of Contemporary Art.
 Wrapped Kunsthalle, Bern
 1969 – Packaged Museum of Contemporary Art, Chicago.
 Wrapped Floor, Museum of Contemporary Art, Chicago.
 Wrapped Coast, Little Bay, Sydney, Australia (one million square feet fabric, 36 miles of
 rope).
 1971 – 1972 – Valley Curtain, Grand Hogback, Rifle, Colorado, 200,000 square foot orange
 curtain
 1975-1985 – The pont Neuf Wrapped, Paris, 444,000 square feet of polyamide fabric, 36,300 feet
 of rope
 1976 – Running fence, Sonoma and Marin Counties, California.
 1977 – 1978 – Wrapped Walk Ways, Loose Park, Kansas City, Missouri.
 1980 – 1983 – Surrounded Islands, Biscayne Bay, Greater Miami, Florida.
 1980 – The Mastaba of Abu Dhabi.
 1984 – 1991 – The Umbrellas, Japan – USA (Ibraki Japan Site/California USA Site: 1340
 umbrellas in Japan and 1760 umbrellas in the USA).
 1993 – Wrapped Reichstag, Berlin (a 1972 project).

На изложбата во Музејот на современата уметност – Скопје се изложени 20 авторски постери на Кристо од следните негови активности:

Плакати од изложби, Железна завеса, Спакуван вагон, Спакуван хол, Спакувани алеи, Спакуван брег, Движечка ограда, Спакуван Рајхстаг, Масабата во Абу Даби, Две спакувани згради во Менхетен, Заградени острови во Мајами, Спакуваниот Понт Неф во Париз.

Им изразуваме благодарност на Министерството за наука, образование и култура на Република Бугарија, на сопствениците на делата и на братот на Кристо, господинот Ананин Јавашев.

издавач
музеј на современата уметност – скопје
одговорен уредник
зоран петровски
организација, предговор и каталог
соња абациева

превод на англиски
филип корженски
ликовно обликување
стефан георгиевски
печат
„нова македонија“ – скопје

тираж
300

publisher
museum of contemporary art – skopje
editor in chief
zoran petrovski

organization, preface and catalogue
sonia abadziewa

translated into english
filip korzenski

lay-out
stefan georgievski

printed by
„nova makedonija“ – skopje
300 copies



СПАКУВАНИОТ ПОНТ НЕФ, Париз, 1975 – 1985